

positum est, id omne noster exercitus præcinctit. His pauculis diebus, quibus utriusque motæ sunt copiæ, creberrimi insultus, pugnæ quamplurimæ, licet parva militum manu, nunc nostris, nunc illis victoribus, fuit. Carolus Gonzaga, Dux quidem ut statura, ita & animo & prudentia maximus, in equitatu, quem fecerat, caute cum hoste manum conseruit, sperans superiorum fore se. Hostis, qui erat ex domestica Annibalis familia, virtuti sua fisis, etiam victorem se sperabat. Pugnabant itaque fortiter incerto marte. Superaccidente verò magnanima Galupporum Scipionis cohorte, duce Thoma Tudertino, & Henrico Mattacomite, qui jam dudum sub Annibale sati egregie militaverat, paucis equitibus à milite nostro captis, pugna directa est. Fustichetus, miles mehercule perstrenuus, quem Annibal à lacte, ut ita dixerim, educaverat, ob ejus ingratitudinem, ut aiebat, transfigit ad Scipionem, cuius stipendio honorifice & liberanter suscepimus est. Huic Annibal multa credebat, præsertim rei militaris consilia, & fidei sua etiam arcis mandabat. Voluit vi ac animo magnus contumeliam ulcisci ingratitudinis. Noverat Arcis Sanctæ Mariæ, que sita est ultra Abduam flumen, accessum haud difficilem; hanc Arcem subripere Annibali per dolum cogitat; ergo Maruco cohortis Scipionis Praefecto consilium aperit; mox accersitis nonnullis sibi fidis in periculo sociis ad rem conficiendam in Arcem noctu se contulit, & adhibitis ad maenia scalis Arcem expugnavit. Etsi Marucus scalas primus ascenderit, id statim Scipioni per nuntium sibi fidum significatum est. Scipio de praefando Arci subdicio, à Legatis providendum curat. Postero die collecta est magna Oppidanorum finè militiæ copia ad Arcem expugnandam, sed virtute militum Scipionis nihil consecuta, ad Arcis subdium ducenti pedites ex agro Bergomensi deputati sunt, à quibus sero perventum est; ergo occasio in oppugnatione triginta, vulneratis trecentis ferè, Oppidanî pro reddenda Arce pretium pollicentur. Hi cùm Arcem tutari non possent, & subdicio per negligentiam carerent, & ad victimum viginis comitum, (tot enim fuerant) nihil esset, & orta esset inter eos foeda discordia, acceperunt conditionem. Accepto enim ab Oppidanis prelio, tuto ac re salva Arcem deseruerunt. Hic meo iudicio damnanda est aut Legatorum, aut Bergomensium negligentia, nam etsi per omnes Annibalis, & Mediolanensem agros milites nostri discurrent, vastarent omnia, diriperent, & cum ingenti præda, & hostium spoliis popularentur, Arcem tamen illam, ut aquam erat, minimè conservarunt.

Septimo Calendas Sextiles Scipio, cuius pervigil virtus rerum bene gerendarum gloriam appetebat, cùm oriosos milites secundum cogaret, instructis mille commilitonibus, nonnullis ex suis levi armatura armatis, ad castra Annibalis invadenda præmittit, ipse, si quid illi deficerent, succenturiaturus. Illi imperium exequiti, ad tentoria se se viriliter contulere. Erant hostium castra inter paludes, & aquosas foveas, ad quæ non nisi recto itinere perveniri poterat. Id cùm foret nuntiatum Annibali, cui totius

A regionis loca satis cognita erant, non equites, sed pedites tantum ad pugnam præmisit. Hi primò in cursu à fronte, à latere, nostros tuti loco offendunt, equos sex lanceas, ac telo faucent; & cùm subdium illis locorum angustia præstari non posset, tres vulnera confiduntur, quatuor capti ad Annibalem delati sunt, quos illico ablati spoliis de consuetudine liberari fecit. Scipio cùm non posset hostem extra sua castra provocare, ad suos regressus est. Eo die perditæ quamplurimæ, & coturnices è sepibus castrorum nostrorum egressæ, in mediis agris pasebantur; & re quasi divinitus concepsa se se capi finè volatu manibus hominum patiebantur. Felix mehercile Scipionis augurium, quod res ipsa ad extremum edocuit. Alexander in Alexandriam profectus, ne Laudum quidem præterit, immo in Cavenagi Villa ultra Abduam, quæ Cereto ad primum lapidem, & ab Urbe Laudo longè quinque milibus passuum distabat, castrametatus est, sperans Castellum ligneum, quod Basitam dicunt, Castello, ac Ponti à Braccianis constructo infestum construere. Hic Carolus Comes Braccianus in eo loco Dux, & acierum Scipionis Praefecti, ac pedites, quos Ceretum ab hoste tutatum præmisserat, statuant post varias Praefectorum sententias, cùm primum lux ventura effulserit, hostem invadere. Ergo ea nocte pæne insomnes armis & equos parant. Adveniente Aurora, armis omnes circumfusi, stræctis aciebus, præmisso milite scandunt equos, & lato Braccianorum Insigni parata hostium tabernacula, dum pararent quæ ad castra suppeditabant, aggrediuntur. Hic crudele prælium oritur; primò pedites manus conserunt, mox equitum turmas peditibus utrinque subdicio accurunt. Matthæus prior, cui hæ concratio à ceteris commissa est. Sequitur Joannes Polonus, instructis sub colle alis ac turmis, mox aliorum acies. Interim Alexander suos milites utriusque Ordinis hortatur ad prælium: Pugna conseritur, equi quamplurimi faucentur, ac cadunt, & Viri quidem fortissimi. Pugnatur æquo marte, unâ dumtaxat horâ Sforciani tandem cedere, quod finè ordine, & ferè inermes erant; Braccianis illico vires duplicari. Instant ergo acrius. Vici hostes desertis impedimentis terga dedere. Parta est à Braccianis victoria. Illi omnes, qui aderant, nam permulti alas pedibus addiderunt, ferè turpiter capti sunt. Alexander, posteaquam suis subvenire non posse cognovit, & verba oculorum acie palantes vident, dolore nimio affectus, inermis, & perpaucis equitibus comitatus erexit in pedes. Nunc qualis, quantaque fuerit hæ victoria, invictissime Rex, primum ex eorum literis, qui victores fuerunt, intelliges, mox ut ab aliis scrutatus inveni, ex materna in Latinam linguam transtuli. Scio enim, Majestatem tuam Latinitate præsertim per polita delectari. Ergo ab his literis Tertium Volumen incipiemus instituere, ut sic existens fuisse cum victoria, & perjocundius videatur.